

Meydana Getirme ve Meydan Okuma: Heidegger Felsefesinde Teknolojinin Geleneksel ve Modern Yüzleri

Bringing-Forth and Challenging: The Traditional and Modern Faces of Technology in Heidegger's Philosophy

ÖZGÜR AKTOK

İzmir Katip Çelebi University

Received: 17.08.2021 | Accepted: 16.09.2021

Abstract: According to Heidegger, the traditional pre-modern technology uncovers beings through a bringing-forth (Hervorbringen) whereas modern technology relates to them through a challenge (Herausfordern). In the context of this distinction, while Heidegger translates poiesis into German as Hervorbringen and interpreting both physis and téchne as two different ways of poiesis, he also presents these two ways of Being as incompatible with modern technology. First, this paper shows how the distinction between “challenging” and “bringing-forth” should be understood within the linguistic possibilities of Turkish, by establishing a close conceptual relationship between philosophically basic German and Turkish words; second, it concretizes the contrast between bringing-forth and challenging by comparing water mill as an example of traditional technology and hydroelectric power plant as an example of modern technology; and third, in the light of this concrete contrast, it proposes an answer to the question why physis and téchne are seen by Heidegger within the sphere of poiesis while modern technology is excluded from this sphere.

Keywords: Heidegger, ontology, technique, technology, traditional, modern.

Giriş: Physis, Tékhne, Poiesis ve Aletheia: Meydana-Getirmenin Unsurları

“Tekniğe Yönelik Soru”da (*Die Frage nach der Technik*), tekniği “araçsallık” üzerinden kavrayan *antropolojik* anlayışın, onun özünü saptamak konusunda yetersiz kaldığı tespitinden yola çıkan Heidegger’in (2000: 7-9) metin boyunca yaptığı fenomenolojik analizler, belirli bir noktada, Grekçe *tékhne*’nin kaynakal anlamında düşünüldüğünde, onun bir *poiesis* biçimi olduğu sonucuna ulaşır. Heidegger *poiesis*’i Almanca *Hervorbringen* (meydana getirmek)¹ olarak çevirirken yaptığı önemli bir vurgu, *tékhne* ile birlikte *physis*’in, *poiesis*’in ortaya çıkmasının *iki farklı biçimi* olduğu yönündedir. Eğer bir varolan *kendi kendisinden* (kendiliğinden) ortaya çıkıyorsa, bu *physis* anlamındaki *poiesis* iken, ortaya çıkışının kaynağı kendisinden *başka* bir varolanda; bir zanaatkârda/sanatçıda yatıyorsa bu, *tékhne* anlamındaki *poiesis*’tir (2000: 12). Bu yorumu biraz daha geliştirip Türkçe ile ilişkilendirdiğimizde, yorum daha da açık hale gelir: “*Physis*”i Türkçede “doğa” ile karşılarken, “*tékhne*”yi tam olarak karşılamak daha güç olmakla birlikte, “doğal” olanın karşısına “yapıp-etme”yi koyarak *tékhne*’yi, *yapmak* (*Machen*) ile olan en geniş ilişkisi üzerinden düşünmemiz gerekir. Yapmanın olduğu her yerde, *tékhne* vardır. *Tékhne*, en geniş anlamıyla, herhangi bir varolanın ortaya çıkma nedeninin, kendisi dışındaki bir varolan tarafından tasarlanarak (*Vorstellen*) varlığa getirilmesinde yattığı durumlara işaret eder; dolayısıyla bir “yapan”ı imler.² Örneğin, bir su değirmeninin bir nehir kenarına kurulması ve onunla orada bir köylünün un öğütmesi durumunda gerek değirmenin gerekse unun varlığa gelmesinin kaynağı, bu varolanların kendi kendilerinde değil de bunları üreten insanların yapıp etmelerinde olduğundan, buradaki meydana getirme, *tékhne*’ye aittir. Buna karşılık, güneşin dağların ardından doğması ya da bir çiçeğin açması, ortaya çıkan varolanın varlığa gelmesinin nedeni kendi ortaya çıkışına içkin olduğundan doğaldır ve *physis*’e aittir. Güneşin

¹ Makalenin ilerleyen kısımlarında, Heidegger’in “*Hervorbringen*” kelimesini “meydana getirmek” olarak çevirmenin gerekçeleri ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

² Burada *tékhne*’yi sadece özellikli bir ürünün dar anlamda zanaat ya da sanatsal olarak üretilmesi olarak görmek yerine, örneğin yürüyen bir insanın yürüyüşünü de bir yapıp-etme olduğu ölçüde, *tékhne*’nin alanında değerlendirmemiz gerekir. Dolayısıyla, “üretim” dediğimiz şeyi de en geniş anlamıyla düşünmemiz şarttır. “Zanaatkârlık” da bu anlamda aldığımızda, alışık olduğumuzdan çok daha geniş bir anlama kavuşur: İki insan tokalaştığında bile, burada bir zanaatkârlık, dolayısıyla *tékhne* söz konusudur. Tokalaşmak, burada selamlaşmanın bir el becerisi ile gerçekleştirildiği bir ürün, bir üretimdir.

doğması da, çiçeğin açması da, bir kendi kendini meydana getirme biçimidir. Ancak aralarındaki bu farka rağmen *physis* de *tékhnē* de birer *poiesis* yani meydana getirme (*Hervorbringen*) biçimi olmalarıyla aynı öze aittir.

Heidegger *poiesis*'in *physis* ve *tékhnē* olarak iki biçimde ortaya çıktığını saptadıktan sonra, analizinde bir adım daha atarak bu kavramları kaynakstal doğruluk (*ursprüngliche Wahrheit*), yani açığa çıkarmak (*Aletheia/Entbergen*)³ ile ilişkilendirir (2000: 13). Her meydana getirme, aynı zamanda bir şeyi öne/ortaya çıkarma, onu *görünür kılma* (*zum Vorschein bringen*) anlamına gelir. Türkçe açısından bakarsak, bir şeyin meydana gelmesi için öncelikle *henüz meydana olmaması* gerekir. “Meydana gelme” ve “ortaya çıkma” ifadelerinin belirttiği durum, en temel anlamıyla *ontolojik* bir olaya gönderme yapar. Örneğin “dünyadaki büyük devletlerin girdiği kriz yüzünden Birinci Dünya Savaşı meydana geldi” dendiğinde, daha önce var olmayan bir şeyin, bir fenomen olarak ilk kez kendini göstermesi kastedilir. Benzer şekilde, “sanatçı, en büyük yapıtını daha yirmili yaşlarındayken meydana getirmişti” ifadesinde, bu sefer sanatsal bir üretimde daha önce dünyada olmayan bir şeyin varlığa getirilmesine işaret edilir. Bu nedenle *meydana getirme* dediğimizde Heidegger'in “*Hervorbringen*” fiilinde doğal olarak bulunduğu *Aletheia* (*Unverborgenheit*) anlamındaki kaynakstal doğruluk, yani ortada henüz olmayan bir şeyin *doğması*, açığa çıkarılması (*Ent-bergen*), bu ifadenin anlamına içkin olarak bulunur. “Doğru”nun da Türkçede “doğmak”tan geldiğini ve “doğuru” kelimesine evrildikten sonra ortadaki “u”nun düştüğünü anımsayacak olursak, doğ(u)ru olanın, daha önce ortada olmayan bir şeyin sonradan doğ-ması anlamına geldiği açıktır. En nihayetinde, tüm bu kelimelerin analizinin açığa vurduğu anlam bağlamından baktığımızda, Heidegger geldiği son noktada, tekniğin salt bazı amaçlara ulaşmak için insanın yapıp etmelerini kolaylaştıran bir araçsallık olduğu yönündeki yüzeysel antrpolojik saptamayı aşarak onun aslında araçsallık niteliği taşımanın öncesinde, her şeyden evvel, bir *açığa*

³ Aletheia'yı *Unverborgenheit* olarak Almancalaştıran Heidegger'in *Unverborgenheit* kelimesini, ortaya çıkan ontolojik duruma işaret ettiğimizde “gizlenmemişlik” olarak çevireceğiz. Ancak isim olan Aletheia kendisinden türediği fiil olan *alethein* olarak kullanıldığında, gizlenmemişlik durumuna değil, açığa çıkarma anlamına gelir. Heidegger bu aktif anlamdaki doğruluğu *Ent-bergen* fiiliyle karşılar. Bu metinde, aktif anlamdaki doğruluğu bağlamın gerektirdiği biçimde “açığa çıkarmak” ya da “gizinden sıyrmak” gibi kelimeler ile karşılayacağız.

çıkaran meydana getirme olduğunu ortaya koymuş olur. *Felsefe'ye Katkılar*'da (*Beiträge zur Philosophie*) yine vurguladığı gibi, varlık sorusu bağlamında, teknik, insanın yapıp etmelerine dair bir tavrı değil, varlığın bir salınım biçimini ifade etmesiyle, varlığa aittir (1999: 61-88).

1. Modern Teknik için Varolanların Varlık Statütüsü olarak “Rezerv”

O halde, bu kavramsal çerçeve açısından baktığımızda, geleneksel teknik ile modern teknik arasındaki özsel fark nedir? Geleneksel teknik, varolanları bir meydana-getirme (*Hervorbringen*) olarak, modern teknik (ya da modern teknoloji) ise onları bir meydan-okuma (*Herausforderung*) üzerinden açığa çıkarır (Heidegger, 2000: 15); çünkü modern teknoloji, tüm varolanları artık sadece işleyebileceği rezerv (*Bestand*) olarak var olabilecekleri şekilde onlarla ilişkilenebilmektedir (2000: 17). Heidegger *Bestand* kelimesini *Gegen-stand* (nesne) ile ayırt ederek, modern teknolojinin artık varolanların nesne olarak bile varolmalarına izin vermeyecek kadar onları kendi ham maddesi olarak tasarladığına vurgu yapar (2000: 18-19). Biliğindiği gibi, etimolojik olarak *Ob-jekt* ya da *Gegen-stand*, *karşıda-duran* anlamına gelir ve zihin-madde ikiliğine dayalı Kartezyen bir ontolojide, nesne, özneye gösterdiği direnç (*Wider-stand*) ile kendi nesnellliğini gösterir. “*Be-stand*” kelimesi bu bağlamda, varolanların, modern teknolojinin dayattığı ontolojik paradigmanın içinde artık tekniğe *direnç* dahi gösteremeyecek kadar *savunmasız* bir hale sokulduğunu; onların kendini fenomenal olarak gösterme ve varolma biçiminin artık özne-nesne gerilimini ortadan kaldıracak kadar ileri düzeyde bir *edilgenliğe* sürüklenmiş olduğunu vurgular. Nesnenin direnç göstermesinin ve karşı-duruşunun modern tekniğin paradigmasında kaybolması, eskiden onun karşısında yer alan öznenin de bu karşıtlık ilişkisinden çözülerek yitip gitmesiyle sonuçlanır. Çünkü nesnenin öznenin karşısında durması, öznenin de onun karşısına dimdik dikilerek kendi öznelliğini ona yöneltmesi ve bu yöneliminin nesneye çarpıp onun direnişi ile karşılaşmasından ayrılamaz; öznelikle nesnellik kavramları, her ne kadar epistemolojik bir ilişkilenebilirliğe işaret ediyor gibi gözükseler de, Heidegger’in ontolojisi bağlamında, karşılıklı-duran iki varolanın varlık ulamıdır. Nesnenin artık salt rezerv haline gelmesiyle, öznenin de doğal dünyanın bir parçası olarak nesneyle birlikte rezerve dönüşerek onunla aynı yazgıyı paylaşması kaçınılmazdır. Bu nedenle, Heidegger tutarlılıkla insanın da bu yeni

teknolojik dünyada *tamamıyla* rezerve dönüştürülemezse bile, rezerv olmaya zorlandığını; diğer tüm varolanlarla birlikte aynı şekilde, işletilebilir bir kaynak olarak tasarlandığını öne sürer (2000: 19). *Felsefeye Katkılar*'da, Heidegger daha da ileri giderek, modern tekniğin tüm varolanları yalnızca ölçülüp biçilebilir ve manipüle edilebilir şeyler olarak tasarlıyor olmasının, onları “varolanlar” olmaktan neredeyse var-olmayanlar (*Nicht-seiende*) statüsüne indirgediğini belirtir. (1999: 2-6). Burada can alıcı olan ve gözden kaçırılmaması gereken, ontolojik bakımdan insan-doğa-teknik üçlüsünün ilişkilenebildiği karşıtıklarda meydana gelen köklü dönüşümdür: İnsan, tekniği kullanarak doğayı artık fethedilecek, hükmedilecek bir nesnellik olarak dahi karşısına alamamakta, tersine, teknik, insanı ve doğayı kendi karşısında dize getirmekte, kendi araçsallığının araçsallık olarak varlığa gelmesindeki iki denk uğrak olarak onlara *meydan okumaktadır*.

Daha önce özne-nesne ikiliği açısından ele almış olduğumuz “rezerv”i (*Bestand*), geldiğimiz noktada Heidegger’in buna karşılık gelen Almanca *Bestand* kelimesini kendi felsefi terminolojisi içinde nasıl kullandığı bakımından da incelemek ve Türkçe bazı kelimelerle ilişkilendirmek, “rezerv”in ontolojik olarak ne anlama geldiğini daha da belirgin ve somut hale getirmemiz bakımından faydalı olacaktır: Heidegger, *Bestand* ismini, *Bestellen* fiilinden türetmiştir. *Bestellen*, Almandada düzene sokmak, sevk ve idare etmek, düzenlemek, ısmarlamak gibi anlamlara gelir. Bu bağlamda, *Bestellen*'i “rezerve etmek” ile karşılamak uygun görünüyor. Modern teknik, varolanları rezerve etmekte, onları bir anlamda *ısmarlamaktadır*. İsmarlama kelimesinin gündelik kullanımına baktığımızda, bir şeyin tüketilmek üzere önceden sipariş verilmesi anlamı taşıdığı görürüz; burada bir *talep etme* söz konusudur. Örneğin bir restoranda, bir yemek ısmarlandığında, henüz ortada olmayan, ancak menüde tüm ayrıntıları ile belirlenmiş bir standart ürün talep edilmiş olur ve mutfakta, bunun için hazır olarak bekletilen malzemeler düzenlenerek sipariş edilen yemek üretilir. Modern tekniğin ısmarlayıcı olmasında da aynı düzenleyicilik vardır. “*Bestellen*” fiilini “rezerve-etmek” olarak Türkçeleştirirken, bu fiili kuşkusuz, içinde saklı olan bu “ısmarlama” ve “düzenleme” anlamlarını da içerecek şekilde kullanıyoruz. Modern tekniğin paradigması içindeki varolanlar bu bağlamda rezerve-edilmiş (*bestellt*) ve böylece rezervde-durandır (*Be-stand*). “*Stehen*” (durmak) fiilinin isimleşmiş hali olan *Stand*'ın (duruş) *Be-stand*

içinde bulunurken, *be-stellen*'in bunun fiil hali olduğunu göz önünde bulundurarak buradaki ilişkiyi kavramamız gerekir. Rezerve-etmek iki anlama gelir: Rezerve-etmek, bir şeyi önceden *ayırarak* ve belli bir kullanım için *hazırda bekletmek* demektir. Rezervasyon, aynı zamanda rezerve-edilenin kullanım noktasına kadar başka türlü kullanımlardan alıkonması anlamına da gelir. Örneğin akşam yemeği için rezerve-edilen masa, kendisi için rezerve-edildiği kişilerin kullanımı için başkalarının kullanımından alıkonarak bekletilir. Bu, aynı zamanda bir şeyin bir kenarda biriktirilerek bekletilmesi, depolanması manasına da gelir. Bu anlamda, modern teknik de örneğin bir kömür madeninin işlettiği kömürü doğadan çekip alarak biriktirirken bu kömürü daha sonra ısı enerjisi üretmek üzere yeryüzünün geri kalanıyla etkileşmekten alıkoymak ve bir enerji kaynağı olarak onu bir kenarda bekletir. Bu nedenlerle, Heidegger bu şekilde varolanların varlıklarının önceden kullanıma uygun olacak şekilde düzenlenen rezervler olarak tasarlanma durumuna *çerçeveleme (Gestell)* adını verir (2000: 20).⁴

2. Meydana Getirmek ve Meydan Okumak

Heidegger'in, modern-öncesi tekniğe atfettiği *poiesis*'i Almancada "*Hervorbringen*" ile ifade ederken, onunla karşılaştırdığı modern tekniğin temel karakteristiğini "*Herausfordern*" fiiliyle betimlemesi karşısında, birincisini "meydana-getirmek" ikincisini ise "meydan-okumak" olarak Türkçedeki "meydan" kelimesini içerecek şekilde karşılamamız, Almancada bulunan karşıtlığı Türkçede en iyi şekilde yansıtmamız açısından büyük bir önem taşır: Modern öncesi geleneksel teknik, varolanları ait oldukları dünya bağlamında doğal şekilde *meydana getirirken (Hervorbringen)* ve onların doğal olarak görünüşe gelmesine (*Zum Vorschein kommen*) izin verirken, modern teknolojinin çerçeveleme olarak ortaya çıkan *meydan okuması (Herausfordern)*, varolanların kendi doğal varlık ritimlerine uygun şekilde ortaya çıkmalarına izin vermek yerine, ileriki satırlarda daha ayrıntılı olarak göstereceğimiz gibi, onları adeta ait oldukları doğal dünya bağlamından kopartarak, yani *dünyasızlaştırarak* görünüşe getirir. "*Hervor*" Almancada, "buraya, öne doğru" anlamına gelirken "*bringen*" getirmek demektir. Buna karşılık "meydan", Türkçede "her şeyin

⁴ "Çerçeveleme"nin anlamı üzerinde, ilerleyen satırlarda, "meydan okumak" kavramı daha fazla açıldığında durulacaktır.

görünür hale geldiği açıklık alan” anlamına gelir. Örneğin köy meydanları, köy halkının toplanıp bazen bir kutlama, bir düğün yaptığı, bazen matem tuttuğu ya da taziyede bulunduğu; dolayısıyla köy için önemli olan olayları *meydana getirdikleri* yerlerdir. Meydanda olan, aynı zamanda bir *açıklık* alanında görünür hale gelmiş, gizinden sıyrılmış olandır. Meydana getirmek de, bir şeyi kendi olarak görünmeye bırakacak şekilde ortaya, açıklık alanına çıkarmak anlamına gelir. Bir marangozun bir sandalyeyi meydana getirmesi, sandalyeyi sandalye olmaya bırakması (*Seinlassen*), onun bir sandalye formunda (*eidōs/morphe*) görünür hale gelmesi demektir. Bu, “*Hervor-bringen*” fiilinin tam da bize Almanca olarak söylediği şeydir: Sandalye meydana getirildiğinde, “buraya”, “öne” (*hervor*) doğru, yani gözlerimizin önünde, “meydana” getirilmiş olur. Bu meydana getirilme sürecinde, bir tasarılayıcı vardır ve enine boyuna düşünerek (*überlegen*) bir varolanı varlığa getirir. Artık o önümüzde, kullanıma hazır bir şekilde durmaktadır. Çünkü bir şeyin var olması, onun sadece tasarımda (ve anlamada) değil, aynı zamanda gözlerimizin önündeki bir maddesellikte bir form taşınması demektir. Heidegger’in metinde verdiği, gümüş ustasının kutsal gümüş kâsesini gümüşten üretmesi; onu kullanıma hazır biçimde ortaya çıkarması (2000: 10-11) bu meydana getirmenin bir biçimidir: “Burada” ve “önde” olması, onu önümüze-koyabildiğimiz (*vor-stellen*) ve aynı zamanda bir kâse olarak tasarlayabildiğimiz (*vorstellen*) anlamına gelir.⁵

Ancak modern teknik, burada örneklerini sunmuş olduğumuz modern-öncesi zanaatkârlıktan farklı olarak varolanları *meydana getirmek* yerine onlara Heidegger’in deyişiyle *meydan okuyor* (*Herausfordern*) olarak betimleniyorsa, bu fiilin Almancadaki anlamını Türkçede nasıl en iyi şekilde verebiliriz? “*Herausfordern*” Almancada, “*heraus*” “bir şeyi içerisinde olduğu bir yerden dışarıya, buraya doğru” yönlendirmek amacıyla kullanılan bir yön zarfıdır. “*Heraus*” ve “*binaus*” Almancada “dışarı” demektir, ama “*her*” “buraya” “*hin*” ise “oraya” anlamına gelir ve bunlar, kişinin nerede bulunduğuna göre iki şekilde kullanılır. Örneğin evin içindeki birisi dışarı çıkarken “*Ich gebe binaus*” ([oraya] dışarı çıkıyorum) der, çünkü evin içinde

⁵ Gümüş kâsesin gümüş ustası tarafından gümüş materyali üzerinde çalışılarak bir ürün olarak meydana getirilmesi örneğini Heidegger, “Tekniğe Yönelik Soru”da, tekniğin araçsallığını nedensellik ilkesi ile ilişkilendirerek Aristoteles’in dört neden (formel-neden, maddesel-neden, ereksel-neden, fail-neden) öğretisinin bağlamında verir ve ayrıntılı olarak bu dört nedenin nasıl birlikte iş gördüğünü ortaya koyar.

iken ona göre dışarıyı “orada”dır. “*Hinaus*” “oraya dışarıya” anlamına gelir. Oysaki evin dışında, bir meydanda onu bekleyen arkadaşı, evden çıkan kişinin eylemini “*Er kommt heraus*” (o, [buraya] dışarıya geliyor) şeklinde betimler. Dolayısıyla, *herausfordern* içindeki “*heraus*” ancak bir şeyi içinde bulunduğu yerden, “buraya” doğru hareket ettirecek şekilde “dışarı”da bulunan bir konumdan bakarak ona yöneltilen bir betimleme olabilir. *Fordern*, Almancada “talep etmek” anlamına geldiğinden, “*heraus-fordern*”in tam anlamı, “buraya, dışarıya doğru bir şeyi talep etmek, onu kendi huzuruna, *meydana çıkmaya zorlamak*”tır. Türkçede *meydan okumak* kelimesi işte tam da bu anlamı verir. Meydan okumak, dışarıya, kendi bulunduğu meydana çıkması için karşıdakini zorlamak, onu talep etmektir.

“Meydan okumak” Türkçede genellikle biri ile hesaplaşmak için onu kapalı bulunduğu bir yerden *dışarıya*, mücadelenin geçeceği bir *açıklık alanına* davet etmek anlamına gelir. Örneğin biri ile kozlarını paylaşmak için onu bir düelloya davet etmek bir *meydan okuma* biçimidir. Meydan okumak deyişi daha soyut ve yaygın kullanımını kazanmadan önce, daha *eskiden*, birisinin başka birisini, bir köy ya da kasaba halkının tanık olacağı şekilde oranın *meydanına çağırması* anlamına gelirdi. Çağırıcı yapan kişi, kapalı ve korunaklı bir yerde olan kişiye “buraya, dışarı (*heraus*), meydana gel ve kozlarımızı paylaşalım” şeklinde bir talepte (*fordern*) bulunurdu. Bir meydan kavgasının, meydanda, yani bir kasabayı etrafında toplayıp onu kasaba olarak birleştiren bir açıklık alanda, kasabanın “ortasında”, yani *kamusal alanda* görünür hale gelmesi, onun bir kavga olarak varlığa gelmesinden sonra gelen ikincil bir unsur değil; o kavgayı özsel olarak bir *kavga* yapan şeydi. Çünkü geleneksel anlamıyla *meydan kavgası*, kapalı kapılar ardında ve gizlice değil, herkesin görebileceği bir açıklık alanı olan meydanda sergilenir. Türkçede “er meydanına çıkmak” deyişi güreş sporunda yine bu eski kullanıma dayanır. Kavgayı eden kişi, meydana kendi rakibinin gelmesini isterken, çoktan o meydana çıkmış ve onun “buraya-dışarıya” gelmesini talep etmektedir (*heraus-fordern*).

3. Meydana Getiren Değirmen ve Meydan Okuyan Su Santrali

Nehir kenarına kurulmuş ve bir köylünün kendisi yardımıyla buğday öğüttüğü bir değirmeni gözümüzde canlandırdığımızda, bu modern-öncesi teknikte, değirmen ile un öğütülmesi bir yapıp-etme (*tékhnē*) olarak nehrin

suyunun kendi doğal akışı (*physis*) ile uyumlu biçimde ortak bir “meydana getirme” (*poiesis*) sürecinin iki uğrağı olarak belirir. Burada değirmenin dönmesi ve unun öğütülmesi *tékhnē*'ye, suyun akması ise *physis*'e ait iki farklı olay olarak cereyan etmesine rağmen, bu iki olay *poetik* bir uyum içinde, *poiesis*'e ait *tek bir olay gibi*, bir bütün olarak *meydana getirilir*. Bu iki olay, birbirine “karşı” gerçekleşmez; karşılıklı olarak birbirlerini destekleyip güçlendirir ve böylece birbirini *meydana getirir*, çünkü değirmen, nehrin akışının içinde kanatlarına suyun çarptığı çarkını *teslim etmiş* ve onun doğal ritmiyle kendi hareketini ve değirmen olmağını kazanıyor olduğundan, bir değirmen olarak işini gerçekleştirmesini ve böylelikle var olagelmesini suya borçludur. Diğer yandan, çarkın kanatları, akmakta olan nehre daha da fazla ses verdiğinden ve suyun doğal şırıltısına, çarkın kanatlarına çarpan sesi de eklediğinden, suyu daha da fazla *su olarak* açığar çıkartır: Su, kendi doğal ritminde akarken, daha çok şırıldadığı, çağladığı için, doğal bir fenomen olarak daha da güçlü görünüşe gelir. Değirmeni değirmen yapan öz, onun dönebilen ve un öğütebilen bir araç olmasında temellendiğinden, suyla onun döndürülüp un öğütmesiyle, değirmen, suyun onu döndürmesi sayesinde *değirmen olarak* varlığa gelir; çünkü değirmen ancak çalışıp iş görmesiyle “değirmen” olarak var olabilir. Nehri nehir yapan öz, şırıldayarak akması olduğu ölçüde, bu öz, değirmen tarafından daha da fazla öne çıkartılır. Diğer bir deyişle, değirmen, akan suyu, kendi habitatı olan nehrin içinde var olmaya bırakırken, su da değirmeni değirmen olmaya bırakır. (*Seinlassen*). Böylelikle nehir, nehrin kenarından geçtiği orman, değirmen, buğday, un, değirmen taşının dönüşü ve sesi, suyun akışı ve şırıltısı bir uyum içinde, *tek bir olay gibi meydana gelir*. Fark edildiği gibi, *değirmen, burada suya meydan okumamaktadır*. Ne de su değirmene meydan okumaktadır. Değirmen ve su, birlikte, birbirlerini getirdikleri *ortak bir meydanı*; bir *açıklık alanını* (*Lichtung*) paylaşmakta ve karşılıklı olarak birbirlerini destekleyip güçlendirerek meydana getirmektedir. Heidegger'in *physis* ile *tékhnē*'nin geleneksel tarzını “*poiesis*”in çatısı altına alması işte bu nedenle hiç de tesadüfi değildir: Burada betimlediğimiz tablo, bir ressamın fırçasından çıkıp bir tabloya girecek denli uyumlu olan *physis* ile *tékhnē*'nin bu birlikteliğinden poetik bir *güzellik* ortaya çıkar.

Türkçedeki “meydan okumak” kavramını “*Herausfordern*” ile olan

ilişkisi açısından kavradığımızda, elektrik santrali ile nehir arasındaki ilişkinin, değirmen ile nehir arasındaki ilişkiden ne denli farklı olduğu kolaylıkla görülebilir: Heidegger'in verdiği Ren nehri örneğini ele alacak olursak, nehrin üzerine kurulan hidroelektrik santral, nehri nehir olmaya bırakmak ve onun doğal ritmine güç katmak yerine onun doğal akışına müdahale ederek sularını bir barajlama tekniği ile *biriktirerek* ondan elektrik enerjisini alıp *depolar* (2000: 16-17). Santralin santral olarak çalışması olayı ile nehrin akması olayı “karşılıklı” değil birbirinde “karşıt” iki olaydır. Heidegger'in buradaki betimlemelerini biraz daha geliştirecek olursak, santralin, nehrin doğal yatağında akıp gitmesini *yapay*, yani *doğal olmayan* bir şekilde önleyerek onun suyunu bir enerji kaynağı olarak ondan *yalıtmak*, diğer bir deyişle, nehri ve suyunu bir “rezerv”e çevirmekten başka bir şey yapmadığı açıktır: Bu, nehre bir *meydan okuma* biçimidir; çünkü nehrin suyu, kendi doğal akışı içinde olduğu doğal dünyadan, yani kendi habitatından, bir anlamda “kendi evinden” *dışarıya* ve barajın oluşturduğu *yapay meydana* bir enerji rezervi olarak gelmeye *zorlanır* (Heraus-fordern). Böylece nehir ve nehrin suyu, doğal meydana gelişlerinden koparılır, dünyasızlaştırılır; bir anlamda yersiz-yurtsuz kılınır. *Su, artık nebre ait değildir*; onun yeni yeri (*locus*), enerji kaynağı olarak işleyen santrale *yapay* şekilde *taşınmıştır*. Artık nehir, tek yönlü olarak araçsallaştırılmış ve santral “için” varlık taşımaktadır.

Burada kuşkusuz daha önce verdiğimiz gündelik yaşam örneklerindeki meydan okuma ile modern tekniğin meydan okuması arasında önemli bir fark göze çarpar: Bir insanın başka bir insana meydan okuması karşısında diğerinin buna direnme ve dışarı çıkmama olanağı varken, modern tekniğin meydan okumasında, genellikle meydan okunanın, çağrıldığı meydana zaten zorunlu olarak “gelmesi” ile sonuçlanır; çünkü meydan okuma ile meydana getirme arasındaki ayırım da modern teknik tarafından *aşmırıldığı* ölçüde, “meydan okuma”, modern tekniğin artık dejenere olmuş olan “meydana getirme” biçimi ile *aynılaşır*. Dolayısıyla, modern tekniğin okuduğu meydan, herhangi bir varolanın kendi doğal olarak içine geldiği meydana karşı dayatılan *yapay bir meydana*dir. Modern teknik, varolanları, doğal olarak geldikleri meydana kopartarak onlara kendi yapay meydanını zor kullanarak dayatır. Bu da artık poiesis anlamında bir meydana getirme olamayacak kadar bozulmuş bir açığa çıkma biçimidir.

Heidegger, hidroelektrik santral örneğini bir modern teknik örneği olarak verirken, hemen bunun yanında onunla karşılaştırmak için aynı nehrin üzerinden geçen eski köprüden nasıl bahsettiğine baktığımızda, değirmen ile santral arasındaki özsel farkın, köprü ile santral arasında da bulunduğunu fark edebiliriz: Ona göre, köprü, nehre bağlanmıştır, oysaki nehrin su akımı, tam tersine, santrale bağlanmıştır ve ona tâbi kılınmıştır (2000: 16). Görüldüğü gibi, nehrin iki yakasını birleştiren tarihî köprü, insanların karşı kıyıya geçmelerini sağlarken nehri *araçsallaştırmamakta*, tam tersine, onun nehir olmağını daha da fazla açığa çıkartmakta; onun doğal varlık ritmine; daha doğrusu nehrin kendi “zamanına” uyumlu biçimde, bir “meydana-getirme” (*poiesis*) sağlamaktadır. Köprü nehirle bütünleşerek onu meydana getirirken nehir de köprüyü köprü olarak meydana getirir. Behrin kıyısından bakıldığında, bu köprü artık Ren nehrinin ayrılmaz bir parçası gibi güzel bir manzara, poetik bir bütünleşme oluşturmaktadır. Burada da, tıpkı değirmen ile nehir örneğinde olduğu gibi, *physis* ile *tékhnē* bir uyum içinde, poetik ve tek bir “meydana gelme” içinde, birbirlerinin varlıklarını güçlendirerek bulunurlar.

Oysaki hidroelektrik santral, köprüden farklı olarak *Physis* olarak nehrin akmasına yapay yolla yaptığı müdahale ile *poiesis* olarak bir karşılıklı “meydana gelme/getirme”yi olanaksız hale getirir. “Meydan okumak” olarak Türkçeleştirdiğimiz Daha önce altını çizmiş olduğumuz gibi, *herausfordern* (meydan okumak) fiilinde, “fordern” “talep etmek”, “heraus” ise “buraya/dışarı” anlamına geldiği için, buradaki anlamda, kendi habitatının “içinde” bulunan bir varolanı, onun dışına çıkmaya zorlamak söz konusudur. Doğaya karşı bu meydan okuma tutumunu her alanda görebiliriz: Çiftlik hayvanlarının kendi doğal dünyalarından kopartılıp dar kafeslerde tutularak et endüstrisinde tüketilmek üzere ilaçlarla, hormonlarla beslenmesi ve sonra bir otomasyon disiplini içinde marketlerde paketlenmek üzere öldürülmesi de yine modern tekniğin hayvanlara bir *meydan okuma* biçimidir. Bu anlamda, meydan okuma içindeki modern teknik, varolanlara, asla ait oldukları doğal dünyasal bağlamdaki kökleriyle, bağları ile birlikte, bir bütün olarak bakmaz; o köklerin ait olduğu meydana çekip alarak onları yerlerinden yurtlarından eder –meydansızlaştırır– ve yapay olarak *sözde-meydana* getirmek üzere onları kendi zeminlerinden söker; çünkü onların varlığı, modern teknik

için, ortaya çıkma koşullarından kopartılmış halde, belirli bazı amaçların gerçekleştirilmesinin rezervine *indirgenmiştir*. Dolayısıyla varolanlar, Heidegger'in 1920'lerinin *Varlık ve Zaman*'ında (*Sein und Zeit/Being and Time*) insanın gündelik yaşamını oluşturan imlem bütünü (*Verweisung-Ganzheit*) içinde belirli bir habitatın anlamsal bağlamı içindeyken (1962: 99), Heidegger'in geç dönemine ait bu metninde, yirminci yüzyılın ikinci yarısındaki modern tekniğin daha da "ilerlemiş" olan "teknolojik" dünyasında, artık bağlarından sökülmüş, köksüz, dünyasız bir hammadde olarak tasarlanmaktadır. Çünkü rezerv olarak hammadde, bağısız, köksüz ve tüm topraklar ve zeminler karşısında aynılaştırmış, yerelliğini tamamen yitirmiş bir "mutlak evrensel", bir "mutlak standart" olarak her şeyle eşitlenebilir bir nicelikler yığına dönüşür; öyle ki, rezerv olarak görülen varolan tüm niteliklerini artık neredeyse yitirmiş muamalesine tabi tutulur. Geldiğimiz noktada "çerçeveleme"nin (*Gestell*) ne anlama geldiği artık daha da netleştirilebilir: Salt ham maddeye *çerçevesini çizmek*, onu hiç direnci, hiç formu olmayan saf bir madde olarak tasarlayarak ısmarlanmış belirli formları ona dayatmak; o formasyonun içine girmeye zorlamak anlamına gelir. Çerçevelemeye maruz kalan varolanlar, ait oldukları topraktan, *ethos*'tan kopartılarak belirli bir formun çerçevesi içinde en üst düzeyde aynılaştırılarak kendilerini göstermeye tabi kılırlar.

Heidegger'in, geleneksel tekniğin ortaya çıkardığı poetik meydana getirmeyi, endüstriyel bir standart üretim tarzının "çerçeveleme"sinden nasıl ayırt ettiğini, kendi verdiği bir örnek ile daha da açık hale getirebiliriz: Heidegger, "Düşünmek Nedir"de, bir marangozun asıl hünerinin, onun farklı ahşap türlerine farklı karşılık verme biçimleri geliştirebilmesi ve bu türlerin sahip olduğu doğal dokularda saklanan şekiller karşısında aldığı hassas tavırların çeşitliliğinde yattığını öne sürer. Marangoz, ahşabın kendisinde doğal olarak bulunan zenginliği, çeşitliliği, malzeme olarak oluşturduğu olanakları, insanın barındığı dünyanın içine ustalıkla sokabildiği için buradaki üretim *poiesis* anlamında bir meydana-getirmedir. İşte modern tekniğin tehdit ettiği şey, marangoz ile ahşap arasındaki bu birebir, doğal ilişkidir. Bu ilişki bozulduğunda, ortaya yalnızca ticari kaygıların hüküm sürdüğü bir seri üretim biçimi çıkar (1968: 379). Basit bir örnek vermek gerekirse, ahşaptan aynı maske figürünü tekrar tekrar üreten

bir oyma ustasının hiçbir ürünü bir diğeri ile aynı değildir; her birisi, o somut, tikel ahşabın özelliğine bağlı olarak biraz farklılık gösterecek şekilde, ayrı, kendi şahsına münhasır bir “birey” gibi varlık taşır. Ahşaptan maskeler yapan bir oymacıya karşı, belirli bir yüzün seri olarak plastikten üretildiği bir fabrika ürününde, Heidegger’in modern tekniğe atfettiği o standartlaştırma, tek tipleştirme tehlikesinin somut bir gerçekleşmesini görürüz: Fabrikasyon maskelerde, artık karşımıza çıkan, her biri kendi şahsına münhasır, farklı farklı tikel zanaat ürünleri yerine adeta tek bir tümelin, adeta Platonik bir “idea”nın kusursuz birer tikel kopyasıdır. İşte bu bağlamda *çerçeveleme*, bu mutlaklaştırılmış tümelin kendisini onların biricik çerçevesi olarak tüm tikelerde kusursuzca, onların arasında en ufak bir “farklılık”a izin vermeyecek şekilde yinelemesi ve maksimum verimlilikte gerçekleştirilmesi anlamına gelir.

Sonuç: Çerçeveleme Olarak Meydan Okumanın *Poiesis* Olarak Meydana Getirmekten Ontolojik Farkı

“Çerçeveleme” modern tekniğin varolanları varlığa getirme biçimi olarak aynı zamanda varlığın doğruluğunun belirli bir biçimi; onun kendini açığa çıkartma tarzlarından *birisi* olduğu halde, varlığın tarihinde, daha önceki varlığın açığa çıkma, gizinden sıyrılma biçimlerinden bir *farka* sahiptir. Bu açığa çıkma biçimi, diğerlerinden farklı olarak, ona direnme yollarını daha en baştan *kaynağından* kapatmaya girişmekte ve bizi ilk kez bu denli korumasız bırakarak kendisini *dayatmakta*, bize *meydan okumaktadır*. Bu noktada, modern tekniğin varlığı açığa çıkarma biçimindeki kritik farkı çok iyi saptamamız gerekir. Elbette tüm varlık tarihi boyunca, onun farklı açığa çıkma biçimlerinin hepsi, kendilerine alternatif olan diğer olanaklı görünüşe gelme biçimlerini belirli ölçüde bir yandan da örtmüş, gizlemiştir; çünkü varlığın belirli bir açığa çıkma biçimi aynı zamanda zorunlu olarak, başka bazı alternatif açığa çıkma biçimlerinin de değillenmesi anlamına gelir. Heidegger’in, orada-varlık (*Dasein*) olarak insanı, varlığın doğruluğu içinde olduğu kadar aynı zamanda doğru-olmayanın içinde duran varolan olarak betimlemesi tam da bu açılma-kapanma; gizinden sıyrılma-gizlenme diyalektiğine gönderme yapar. Her açığa çıkmanın *bedeli*, öne çıkan ve görünür hale gelenin, bazı başka açığa çıkma biçimlerinin “yerine” bunu meydana getirmesi ve böylelikle de onların açığa çıkamaması, bastırılması olarak *ödenir*; çünkü varlığın her

gizinden çıkışının bir biçimi vardır ve bu biçim, ister istemez onun karşıtı olan biçimlerin *değillenmesi*, yani karanlığa itilmesi yoluyla gerçekleşir. Demek ki, varlık, kendini mutlak anlamda *tüm açılardan* kuşatan bir Tanrısal çok açılı bakışa sunarcasına değil, sonlu ve zamansal ve uzamsal sınırları olan ölümlü bir *orada-varlığın* (Da-sein) belirli bir yerde (orada) konumlanmış bakış açısına, belirli ve sınırlı sayıda açıdan sunar ve bunu yapabilmek için, kendini başka bazı açılardan göstermemek, geri çekmek zorundadır. Varlığın görünüşe geldiği her açı, aynı zamanda, onun o görünüşe gelişinin karşıtının da görünüşe gelmeyip karanlıkta kaldığı bir açığa karşılık gelir. Dolayısıyla kaynakstal doğruluğunun her ortaya çıkışı, aynı zamanda, onun kaynakstal doğru-olmayışının; gizlenişinin (*letbe*) de bir ifadesidir.

Bu söylediklerimizi örneklendirecek olursak; modern teknik henüz ortada yokken, ortaçağ Hristiyanlığında varlık, tek tanrılı bir dinin oluşturduğu ontolojik paradigma içerisinde, “tek tanrının var olması” ve “tek tanrı tarafından yaratılmış olmak” gibi ikili bir yapı üzerinde yükseldiğinde, varlığın bu yeni tek-tanrıçı açığa çıkma biçimi, kendisinden öncesine ait olan *çok tanrılı paganizmi* varlığın daha önceki alışlagelmiş bir açığa çıkma biçimi olarak dışlıyor; bu açığa çıkma biçimini artık *normatif* olarak reddediyordu. Tek tanrılı Hristiyanlık varlığın kendi tarihi içinde yeni bir açığa çıkma uğrağı olarak, daha önceki başka bir varlığın-açığa-çıkma biçimi olan çok tanrılı paganizmin yerini aldığı ölçüde, o olanağın üzerini *kapatmıştır*. Hatta bu yeni din eskisiyle uzlaşmaz olduğu için Hristiyanlar ile Paganlar arasında geçen kanlı savaşlar sonunda Hristiyanlığın galip gelmesi ile Paganizmin yaşayan bir din olmaktan çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak yine de bu *bastırma, yerini alma, dışlama*, tüm şiddetine rağmen, eski bir meydana getirilmişliğin (*poiesis*) yerini yeni bir meydana getirilmişliğin alması ile, modern teknikteki çerçevelemeden şu şekilde ayrılır: Hristiyan tek tanrıçı varlık modeli, yalnızca kendisi ile bağdaşır olmadığı daha önceki bir varlık modelinin yerini aldığı için onu değillemekte ve onun olanağını kapatmakta, bununla birlikte varlığın diğer tüm farklı açığa çıkma olanaklarını olanaklılık olmaktan *çıkartmamaktaydı*. Modern tekniğin oluşturduğu “çerçeveleme”ye dayalı varlık modeli, kendi doğası gereği, kendisi dışında kalan diğer tüm varlığın açığa çıkma olanaklarını *olanak dahi olmaktan çıkmaya zorlamaktadır* ve modern tekniği,

kendisinden önceki açığa çıkarma biçimlerinden ayıran özünü tam da bu oluşturur. Bu özü, Heidegger'in kendi satırlarındaki ifadesinde daha da açık bir biçimde görürüz:

Fakat çerçeveleme, insanı yalnızca kendisiyle ve varolan her şeyle bağıntısı içerisinde tehlikeye atmaz. Bir yazgı (*Geschick*) olarak çerçeveleme, insanı, bir buyurgan düzenleme (*Bestellung*) olan gizlenmemişlik türüne mahkum eder. Bu buyurgan düzenlemenin hüküm sürdüğü yerde, çerçeveleme, açığa çıkmanın, gizinden sıyrmanın başka her olanağını ortadan kaldırır. Her şeyden önce çerçeveleme, kendi anlamının içinde *poiesis*'i taşıyana, onun görünüşe-gelme olanağını veren açığa çıkmayı ondan gizler. Bu, diğer açığa çıkma ile karşılaştırıldığında, meydan okuyucu saldırı, insanı, varolan şeyle hem çatışkılı hem de katı bir şekilde düzenlenmiş bir bağıntıya doğru sürükler. Çerçevelemenin hüküm sürdüğü yerde, rezerv olanın (*Bestand*) düzene sokulması ve güvenceye alınması, her açığa çıkarmaya, gizinden çıkmaya damgasını basar. Bu düzene sokma ve güvenceye alma, artık kendilerinin temel karakteristiklerinin görünür olmasına da olanak sağlamazlar.

Bu yüzden meydan okuyucu çerçeveleme, yalnızca açığa çıkarmanın, meydana getirmenin (*Her-vor-bringen*) daha önceki bir biçimini gizlemez; fakat bizzat bu açığa çıkarma, gizinden sıyrma, kendisini ve onunla birlikte içerisinde açığa çıktığı, yani doğruluğun ortaya çıktığı şeyi de gizler (2000: 28).⁶

Bu satırların açıkça gösterdiği gibi, modern tekniğin varolanların varlığını açığa çıkarma biçimi olan “meydan okuma”, ondan önceki, “meydana getirme” özelliğini taşıyan açığa çıkarma biçimlerinden köklü şekilde ayrılmaktadır: Meydan okuma olarak açığa çıkarma, meydana getirme anlamındaki açığa çıkarmadan farklı olarak varlık tarihinde ilk kez rastlanan bir *teblikeyi* (*Gefabr*) barındırmaktadır; çünkü meydan okuyan gizinden sıyrma, kendi meydanını aslında daha önce yok iken sonradan bir meydan olarak ortaya koyduğunu da ayrıca gizlemektedir. Diğer bir deyişle burada, ortaya çıkma, kendisinin ortaya çıktığını gizlerken, gizinden sıyrılmanın sonucunda ortaya çıkan “meydan”, kendisini öncesiz, sonrasız, mutlak bir meydan olarak dayatmaktadır. Bu nedenle, Heidegger meydan okumayı, “meydana getirmek” olarak betimlediği “*poiesis*”in iki biçimi olan *tékhnē* ve *physis*'in başlığı altında düşünmeyerek, bunu, “modern teknik”

⁶ Çeviri bana aittir.

başlığı altında varlığın bambaşka bir görünüşe gelme biçimi olarak ele almıştır. Bir zamanlar kendisi de varlığın henüz gerçekleşmemiş bir olanağı olan modern tekniğin kendisinin aslında varlığın farklı açığa çıkma olanaklarından *yalnızca birisi* olduğunun üzerini örtterek kendisini mutlak ve biricik varlık biçimi olarak dayatması, Heidegger'in, modern tekniğe dair işaret ettiği o büyük tehlikedir. Kendi aktüelliği/reelliği dışındaki olanakları tamamen bastıran ve farklı ortaya çıkma biçimlerini bir "üniforma" içine zorla sokan tahakkümcü karaktere sahip bu modern meydan okuma, geleneksel meydana-getirmenin belirli olanakları açarken diğerlerini kapalı bırakan ama kapalı olanakları yine de olanak olmaya bırakan cömertliğinden, zenginliğinden yoksun olmasıyla hem *tékhnē*'ye hem de *physis*'e yabancı bir fenomen olarak yeryüzünü ve insanı tehdit etmektedir. Demek ki meydan okumanın, meydana getirmekten özsel farkı, son kertede bu tehlikenin içinde kendi somutluğuna kavuşur.

"Bizi Ancak bir Tanrı Kurtarabilir" (*Nur ein Gott kann uns noch Retten*) başlıklı röportajında, modern tekniğin insan üzerindeki tahakkümüne işaret eden Heidegger, onun insanın özünü biçimlendiren, talep eden ve ona meydan okuyan bir güç olduğunun ve bu gücün insanın denetiminde olmadığını altını çizer (1976: 206-209). Tekniğin bir araç değil de insanın kontrol edemediği ve kendisine maruz kalıp bir rezerve indirmediği bir güç olarak betimlenmesi, Heidegger'in teknoloji karşısında insanı çaresiz ve pasif bir kurban olarak görüp görmediği sorusunu akla getirir. Oysaki aynı Heidegger, en büyük tehlikenin ortaya çıktığı yerde, aynı zamanda ona denk düşecek güçte bir kurtulma olanağının da yeşerdiğini işaret ederek (2000: 29-30), varlığın kendi kendisinin açığa çıkmasının üzerini örtmediği ve kendi çokluğu ve farklı açıları ile ışıldadığı yeni bir varlık anlayışına geçmenin imkânını dile getirir. Modern tekniğe karşı, yeni bir başlangıcın, yeni bir varlık anlayışına geçiş yapmanın bir olanağı olarak *sanatı* öne sürer (2000: 36). Heidegger daha sonra *İnşaat-İkamet-Düşünmek*'te (*Bauen-Wohnen-Denken/Building Dwelling-Thinking*) burada bir olanak olarak işaret ettiği sanatın yeryüzünü özgürleştiren kurtarıcı rolüne dair daha da somut bir temellendirme sunar (1993b). Açıktır ki, Heidegger insanın modern teknik karşısındaki durumunu ne tam olarak aktif bir öznel ne de tam olarak pasif bir nesnel gibi görme kolaylığına düşer. Böylece, tekniği *insanı doğaya karşı özgürleştiren bir araç* olarak gören naif düşünceye

katılmıyorsa da, buna karşılık, insanın istencini tamamen aşan ve onu katı biçimde belirleyen bir güç olarak görmek kötümserliğine de saplanmaz. Dolayısıyla, “Hümanizm Üzerine Mektup”ta belirttiği gibi, her şeye rağmen, modern teknik, metafiziğin kendisinin varlık tarihinde yazgısal olarak aldığı en son açığa çıkma biçimidir (1993a: 244). Varlığın belirli bir tarzda *açığa çıkışının (Aletheia)* hâlâ söz konusu olduğu modern tekniğin paradigmasında, bu *açığa çıkışın* yarattığı *açıklık* alanı tamamıyla kapanmadığı sürece, insan modern teknik karşısında onu çerçevelemenin tahakkümünden özgürleştirecek bir tavır içine girme olanağına hâlâ sahiptir. Bu açıklık, aynı zamanda *meydana getirmek* ile *meydan okumak* arasında tüm bu yazı boyunca ele aldığımız ayrımın kendisinde temellendiği, daha da kaynaklı bir ayrım olan, Heidegger’in *Varlık ve Zaman*’da dile getirmiş olduğu ontolojik ayrımı (*ontologische Differenz*), yani varlık (*Sein*) ile (*Seiende*) varolanlar arasındaki ayrımı yapabilmemizin, daha doğrusu, hâlâ *varlığın açıklığında* orada-varlık (*Da-sein*) olarak durabilmemizin olanağıdır. Her ne kadar metafiziğin büründüğü son çehre olan modern tekniğin dünyasında bu ayrımın üzerinin had safhada örtülmesi ile birlikte varlık unutkanlığı (*Seinsvergessenheit*) varlık tarihinde gelebileceği en üst düzeye erişmiş olsa da, *varlık*, insanın ve yeryüzünün bir rezerve indirgenerek sömürülmeye maruz kalmadığı, daha özgürleşmiş bir varlık anlayışının gelecekteki olanağını, modern tekniğe gösterdiği direncin içerisinde gizlemeyi (*verbergen*) ve korumayı (*bewahren*) sürdürür.

Kaynaklar

Heidegger, Martin (1962). *Being and Time*. (Trans. J. Macquarrie and E. Robinson). Oxford: Basil Blackwell.

Heidegger, Martin (1968) (1993). *What is Called Thinking?* (Trans. F. D. Wieck and J. Glenn Gray). New York: Harper & Row. Excerpt published under the title “What Calls for Thinking” (Ed. D. F. Krell) *Martin Heidegger: Basic Writings revised and expanded edition*. London: Routledge, 369-91.

Heidegger, Martin (1976). “Nur ein Gott Kann Uns Noch Retten: Interview with Martin Heidegger” *Der Spiegel* Nr. 23 May 31st.

Heidegger, Martin (1977). “Der Ursprung des Kunstwerkes.” *Holzwege* GA 5,

Frankfurt: Vittoria Klostermann, 1-74,

Heidegger, Martin (1993a). Letter on Humanism, (Trans. F. A Capuzzi and J. Glenn Gray). *Martin Heidegger: Basic Writings*. Revised and expanded edition (Ed. D. F. Krell). London: Routledge, 190-242.

Heidegger, Martin (1993b). Building Dwelling Thinking. (Trans. A. Hofstadter). in *Martin Heidegger: Basic Writings*. Revised and expanded edition. (Ed. D. F. Krell). London: Routledge. 217-265,

Heidegger, Martin (1999). *Contributions to Philosophy (From Enowning)* (Trans. P. Emad and K. Maly). Bloomington: Indiana University Press.

Heidegger, Martin (2000). Die Frage nach der Technik. *Vorträge und Aufsätze*, GA 7, Frankfurt: Vittoria Klostermann. 4-36.

Öz: Heidegger'e göre, modern-öncesi geleneksel teknik, bir meydana-getirme (Hervorbringen) yoluyla varolanları açığa çıkarırken, modern teknik bir meydan-okuma (Herausforderung) üzerinden onlarla ilişkilenebilir. Bu ayrım bağlamında, Heidegger, poiesis'i Almancaya Hervorbringen olarak çevirerek physis'i de, tékhne'yi de, poiesis'in iki farklı ortaya çıkma biçimi olarak yorumlarken, bir yandan da bu ikisini de modern teknikle bağdaşmaz varlık biçimleri olarak ortaya koyar. Bu makale öncelikle, "meydana getirme" ile "meydan okumak" arasındaki ayrımın Türkçenin kendi dilsel imkânları dâhilinde nasıl anlaşılması gerektiğini, felsefi olarak temel olan Almanca ile Türkçe kelimeler arasında sıkı kavramsal ilişkiler kurmak yoluyla açıklığa kavuşturmakta, daha sonra "meydana getirmek" ile "meydan okumak" arasındaki karşıtlığı geleneksel tekniğin bir örneği olan su değirmeni ile modern tekniğin bir örneği olan hidroelektrik santrali karşılaştırarak somutlaştırmakta ve son olarak, bu somut karşıtlık ışığında, tékhne ile physis'in Heidegger tarafından poiesis alanında görülürken, modern tekniğin neden bu alandan dışlandığı sorusuna bir yanıt önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Heidegger, ontoloji, teknik, teknoloji, geleneksel, modern.

